

สัตวแพทย์ปี 2539

เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2529 ได้มีการสรุปผลการสัมมนา "สัตวแพทย์ ปี 2539" ณ อาคาร 50 ปี คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การประชุมสรุปผลครั้งนี้เป็นผลจากการร่วมแรงร่วมใจของสัตวแพทย์ทุกคน เพื่อที่จะแลไปข้างหน้าว่าโฉมหน้าของวิชาชีพสัตวแพทย์ในอีก 10 ปีข้างหน้า มีหน้าตาเป็นอย่างไร การประชุมสัมมนานี้ได้รับการสนับสนุนจาก สสวทท. และสมาคมฯ จะได้นำผลการสรุปการสัมมนาเสนอต่อที่ประชุม "วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทย ในทศวรรษหน้า" ซึ่งกำหนดจัดให้มีขึ้นในวันที่ 26 พฤศจิกายน 2529

ก่อนมีการเสนอผลสรุป ได้แบ่งกลุ่มคณะทำงานออกตามสาขาต่าง ๆ กลุ่มละประมาณ 20 คน โดยมีประธานกลุ่มสาขาต่าง ๆ ดังนี้ คือ **น.สพ.โสมณ เมฆอชเจริญ** สาขาสุขภาพสัตว์, **ศ.น.สพ.บุญเยี่ยม เกียรติวุฒิ** สาขาสัตวแพทยสาธารณสุข **น.สพ.ประเสริฐ ศงคะเสน** สาขาการผลิตสัตว์ **น.สพ.นิสิต ม่วงศรี** สาขาการศึกษา **น.สพ.พีรศักดิ์ สุขเป็นแก้ว** สาขาสัตวแพทยธุรกิจ และ **น.สพ.กิจ ตีรพัฒนา** สาขาพัฒนาวิชาชีพ

รายงานผลการสัมมนาพอสรุปได้ดังนี้ การเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทยปัจจุบันได้ก้าวหน้าไปมาก จนอาจกล่าวได้ว่าล้ำหน้ากว่าทุกประเทศในภาคพื้นเอเชีย และก้าวหน้าทัดเทียมประเทศในยุโรป ในปีหนึ่ง เราได้ส่งเนื้อสัตว์แช่เย็นไปขายต่างประเทศเช่น ญี่ปุ่น สิงคโปร์ เยอรมันนีตะวันตก สวิตเซอร์แลนด์ ฯลฯ มูลค่าปีละหลายพันล้านบาท สัตวแพทย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญมีส่วนร่วมในการควบคุมและพัฒนาให้เนื้อสัตว์เหล่านั้นปราศจากโรคและมีคุณภาพ นอกจากนี้การอภิบาลอาหารเพื่อการกินอยู่ดีของประชาชน งานควบคุมโรคสัตว์ติดต่อกันระหว่างสัตว์และคน การควบคุมโรคสัตว์เพื่อปรับปรุงพัฒนาพันธุ์สัตว์ และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ เพื่อให้ประชาชนปลอดภัยจากการบริโภคและมีบริโภคภายในประเทศอย่างเพียงพอ ล้วนแล้วเป็นหน้าที่ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมของสัตวแพทย์

ภารกิจในปัจจุบัน

ตามที่ได้กล่าวแล้วว่าหน้าที่หลักของสัตวแพทย์คือ งานด้านสุขภาพสัตว์ตลอดจนควบคุมคุณภาพเนื้อสัตว์เพื่อการบริโภคของประชาชน และงานด้านการพัฒนาปศุสัตว์เพื่อเพิ่มผลผลิตของประเทศ ปัจจุบันนี้มีสัตวแพทยศาสตร์บัณฑิตปฏิบัติงานในแขนงต่าง ๆ อย่างกว้างขวางทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน

ก. งานด้านสุขภาพสัตว์ เป็นงานหลักเกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดโรคในสัตว์ทุกชนิดการกำจัดโรคระบาดสัตว์ที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้มีหลายโรคซึ่งสัตวแพทย์ของเราได้กำจัดจนหมดไปแล้ว เช่น โรครินเดอเปสต์ แต่ก็ยังมีอีกหลายโรคที่ทำความเสียหายแก่การปศุสัตว์ และเศรษฐกิจของประเทศอย่างร้ายแรง เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย โรคแท้งติดต่อ โรคทูเบอร์คิวโลสิส โรคในสัตว์ปีก เป็นต้น ซึ่งจะต้องเร่งรีบกำจัดต่อไป ในปัจจุบันการผลิตวัคซีนป้องกันโรครดังกล่าว ยังมีปริมาณไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมีเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้มีประสิทธิภาพดีขึ้น โดยสรุปแล้วงานด้านสุขภาพสัตว์จะได้แก่

1. การให้บริการแนะนำ รักษาโรคสัตว์
2. การควบคุม ป้องกัน กำจัดโรคระบาดสัตว์
3. การตรวจและวินิจฉัยโรคทางห้องปฏิบัติการ ตลอดจนการชันสูตรซาก

4. การค้นคว้าวิจัยด้านสัตวแพทย์และสุขภาพสัตว์
5. งานด้านสัตวแพทยสาธารณสุข ได้แก่ การควบคุมเนื้อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ให้เหมาะสมต่อการบริโภคของประชาชน
6. การส่งเสริมด้านสุขภาพสัตว์

ข. ด้านพัฒนาเพิ่มผลผลิตปศุสัตว์ มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ เพื่อให้มีสัตว์เพียงพอที่จะใช้งานหรือบริโภคภายในประเทศ รวมทั้งให้มีเหลือเพื่อการส่งออกต่างประเทศด้วย ทั้งนี้ครอบคลุมไปถึง

1. การผลิตและขยายพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพดีแก่เกษตรกร ทั้งในรูปพันธุ์สัตว์และการผสมเทียม
2. การควบคุมโรงงานผลิตอาหารสัตว์ ตลอดจนการศึกษา จัดทำมาตรฐานอาหารสัตว์
3. การส่งเสริมวิจัยเกี่ยวกับพันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์และการจัดการ
4. การให้คำแนะนำแก่เกษตรกร และการสาธิตการเลี้ยงสัตว์

ค. แผลงผลิตบุคลากรทางด้านสัตวแพทย์ คือ คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งในแต่ละปีจะผลิตบัณฑิตออกมารับใช้ประเทศได้ 100-150 คน ในปี พ.ศ. 2529 ได้มีการก่อตั้งคณะสัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขึ้นมาเป็นแห่งที่ 3 เพื่อเสริมสร้างและเพิ่มการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพตามความต้องการของประเทศต่อไป

สัตวแพทย์ในทศวรรษหน้า

จากการสัมมนาผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ข้อคิดเห็น และแยกประเด็นเพื่อการคาดการณ์อนาคตใน 10 ปีข้างหน้าเกี่ยวกับงานของสัตวแพทย์ และการพัฒนาปศุสัตว์ของประเทศ พอสรุปได้ดังนี้

1. ภารกิจของสัตวแพทย์

1.1. โรคสัตว์

ภารกิจเกี่ยวกับงานสุขภาพสัตว์ และการผลิตสัตว์จะมีการขยายงานเพิ่มมากขึ้น มีการตั้งเป้าหมายว่า โรคระบาดร้ายแรงหลายชนิดจะต้องถูกกำจัดให้หมดสิ้นไปจากประเทศไทย ต้องมีการสร้างโรงงานผลิตวัคซีนป้องกันโรคอย่างทั่วถึง ปริมาณและคุณภาพของวัคซีนต้องอยู่ในระดับสูง การมีสถาบันส่งเสริมวิจัยและทดสอบคุณภาพของวัคซีนเป็นสิ่งจำเป็น นอกจากนี้ควรกระจายงานฉีดวัคซีนไปยังเกษตรกร ให้ความรู้และการอบรมในเรื่องนี้แทนที่จะเป็นหน้าที่เฉพาะสัตวแพทย์ ดังเช่นปัจจุบัน และควรจะมีศูนย์ชั้นสูงตรและวินิจฉัยโรคสัตว์ให้มากกว่าที่มีอยู่ในขณะนี้

ส่วนโรคสัตว์ติดคน โดยเฉพาะโรคในสัตว์เลี้ยง เช่น โรคพิษสุนัขบ้าจะต้องมีการให้วัคซีนและให้ความรู้แก่เจ้าของสัตว์ ทั้งนี้เป็นหน้าที่ของสัตวแพทย์โดยตรง รวมทั้งประสานงานกับหน่วยราชการอื่น ๆ เพื่อลดประชากรสัตว์เลี้ยงบางชนิด เช่น สุนัข หรือแมวจรจัด เป็นต้น

1.2 อาหาร การเลี้ยงดู และการจัดการ

สัตวแพทย์ควรจะต้องเข้าไปมีบทบาทอย่างจริงจังในด้านการควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ การใช้ยาสัตว์และอาหารเสริม ตลอดจนจนถึงการผลิตอาหารสัตว์ที่ให้คุณค่าสูงโดยมีต้นทุนต่ำ เช่น การใช้วัสดุอื่น ๆ เป็นอาหารโปรตีนทดแทนปลาป่นที่ใช้กันในปัจจุบัน ควรส่งเสริมการวิจัยวัตถุดิบและวัสดุเหลือใช้ในหลาย ๆ

ด้าน เช่น ยอดอ้อย ฟาง ต้นข้าวโพด ผักตบชวา ยูเรีย ทั้งนี้เพื่อหาวัตถุติดที่มีคุณภาพจากหลายแหล่งและมีความเหมาะสมในแต่ละท้องที่ต่างกันไป เป็นการลดต้นทุนการผลิต การส่งเสริม แนะนำให้เกษตรกรปลูกพืชหมุนเวียน โดยรัฐเป็นผู้หาเมล็ดพันธุ์ นอกจากนี้ควรจัดตั้ง NATIONAL BIOASSAY CENTER และ NATIONAL RESEARCH CENTER ให้สัตวแพทย์เข้าไปมีบทบาททางด้านอาหารสัตว์อย่างจริงจัง ที่สำคัญที่สุดคือ การให้ความรู้แก่เกษตรกรให้รู้จักคุณภาพอาหารต่าง ๆ

1.3 พันธุ์สัตว์

ในอนาคตพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับประเทศไทย มีความจำเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นปศุสัตว์หรือสัตว์เลี้ยง ทั้งนี้นอกจากเพื่อตลาดในประเทศแล้วต้องคำนึงถึงความต้องการของตลาดต่างประเทศด้วย ตัวอย่างเช่น โคนเน็ ควรเป็นพันธุ์ที่ทนต่อโรคและมีคุณภาพซากสูง โคนม ต้องเป็นพันธุ์ที่ทนต่อโรคเมื่องร้อนและให้น้ำนมสูง โดยที่น้ำนมไม่จำเป็นต้องมีไขมันสูงดังเช่นยุโรปหรืออเมริกา แต่ควรมีโปรตีนสูงแทน

การสร้างพันธุ์สัตว์ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นโค กระบือ สุกร แพะ แกะ สัตว์น้ำ สัตว์ป่า สัตว์ปีก และอื่น ๆ ต้องมีสถาบันการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ ทำหน้าที่วิจัยรวบรวมข้อมูล ทดสอบคุณภาพและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพันธุ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

1.4 การจัดการเลี้ยงดู และการตลาด

การเลี้ยงสัตว์ในอนาคต จะไม่เป็นไปเฉพาะเลี้ยงไว้ดูเล่น เลี้ยงไว้ใช้งานเพียงเท่านั้น แต่เลี้ยงไว้เพื่อการบริโภคจึงต้องคำนึงถึงตลาดภายในและตลาดต่างประเทศ และจะมีผลอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์ คุณภาพซากสัตว์ ทั้งนี้เป็นบทบาทของสัตวแพทยสาธารณสุขต้องเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ

อนาคตในอีก 10 ปีข้างหน้า ควรจะมีศูนย์การส่งออกผลิตภัณฑ์สัตว์ ซึ่งเป็นแหล่งควบคุมคุณภาพของสินค้าออกทางด้านนี้โดยตรง

1.5 การปรับปรุงการผลิตสัตว์

ตามที่ไดกล่าวแล้วว่า จะมีการเน้นการผลิตสัตว์ไปในด้านคุณภาพที่ส่งผลต่อผู้เลี้ยงในแง่ลดต้นทุนการผลิต และประหยัดเวลาในการเลี้ยง การใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยด้วยการใช้ยาหรือฮอร์โมน เช่น การใช้ฮอร์โมนฝังใต้ผิวหนังลูกโคเนื้อเพื่อให้มีการเติบโตเร็วเป็นต้น เป็นการประหยัดเวลาในการเลี้ยงและประหยัดค่าอาหาร

ทั้งนี้สัตวแพทย์ ควรจะเข้าไปมีบทบาทอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาที่มีอยู่ขณะนี้เกี่ยวพันกับทางด้านพระราชบัญญัติและกฎหมายหลายประการ และกำลังได้รับการพิจารณาปรับปรุง เพื่อผลในทางปฏิบัติอยู่ในขณะนี้ และคาดว่าจะสำเร็จได้ในช่วง 10 ปีต่อจากปัจจุบัน

2. การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการปศุสัตว์

การที่จะให้บรรลุเป้าหมายของการเพิ่มปริมาณ และคุณภาพของสัตว์เพื่อการบริโภคของคนไทย เพื่อการพัฒนาสังคม การอยู่ดีกินดีของประชาชน และพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ จะต้องมีการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายรวดเร็วขึ้น ยกตัวอย่างเช่น

2.1 การใช้เทคโนโลยีการย้ายตัวอ่อน เพื่อการปรับปรุงและขยายพันธุ์สัตว์ ในปัจจุบันปศุสัตว์ของประเทศไทยโดยเฉพาะ โคนม ให้ผลผลิตต่ำประมาณ 3,000 กิโลกรัม/ตัว/ระยะการให้นม เปรียบเทียบ

กับโคต่างประเทศที่ให้นม 8,000 กิโลกรัม/ตัว/ระยะให้นม ทำให้ปริมาณนมดิบในประเทศมีเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ อีก 95 เปอร์เซ็นต์ ต้องสั่งซื้อนมผงจากต่างประเทศและประเทศไทยต้องเสียดุลการค้าในเรื่องนี้นับเป็น พันล้านบาทต่อปี หากได้มีการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวมาพัฒนาโดยการนำลูกอ่อนพันธุ์ดีมาจากต่างประเทศมาฝาก ให้โคพื้นบ้านอ้อมท้อง ก็จะได้ลูกโคพันธุ์ดีเกิดในประเทศไทย และสามารถใช้เทคโนโลยีดังกล่าว เช่น การ ปรับสภาพของลูกโคพันธุ์ดีดังกล่าวเป็นตัวให้ (DONOR) ที่จะสร้างพันธุ์ดีและขยายพันธุ์ที่ดีให้ข้ามสูงต่อไป ในอนาคต ดังนั้นเทคโนโลยีดังกล่าวจึงจะมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาปศุสัตว์ของประเทศ

2.2 เทคโนโลยีอื่นทางด้านพันธุวิศวกรรมกับการพัฒนาปศุสัตว์ ปัจจุบันมีการศึกษาอยู่ในระดับงานวิจัยในต่างประเทศ เพื่อสร้างลูกแฝด การตัดต่อยีน การคัดเลือกเพศ และอื่น ๆ เทคโนโลยีเหล่านี้ มีความสำคัญต่อการปศุสัตว์อย่างมาก ตัวอย่างเช่น การคัดเลือกเพศเมียในการผลิตโคนม จะเป็นผลสำคัญ ต่อการลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น

2.3 พันธุวิศวกรรมในสัตว์

ในอนาคตจะต้องมีการนำเทคนิคทางพันธุวิศวกรรมมาใช้ในการผลิตวัคซีน การผลิตฮอร์โมน และอื่น ๆ ตัวอย่างเช่น วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย ซึ่งในปัจจุบันใช้วิธีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ และการฉีดเชื้อ จากวิวัฒนาการทางพันธุวิศวกรรม ทำให้พบโปรตีนในไวรัสของโรคนี้ว่าประกอบไปด้วยโปรตีน 4 ชนิด และโปรตีน 1 ใน 4 ดังกล่าวเป็นโปรตีนที่มีปฏิกริยาสูงต่อการผลิตวัคซีนป้องกันโรคปากและเท้าเปื่อย นี้ จึงมีการสะสมโปรตีนชนิดนี้ให้มีปริมาณมากพอที่จะผลิตวัคซีนได้ด้วย วิธีทางพันธุวิศวกรรม และประสบความสำเร็จ แม้ว่าจะมีต้นทุนสูง แต่ต่อตราเสี่ยงต่อการระบาดของโรคลดลง จึงเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าในอีก 10 ปีข้างหน้า เทคนิคทางพันธุวิศวกรรม จะต้องมีบทบาทสำคัญต่อการผลิตวัคซีนป้องกันโรคสัตว์

2.4 การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาปศุสัตว์ คอมพิวเตอร์จะมีบทบาทสำคัญในอนาคต เพราะ ปัจจุบันเรายังไม่มีการดำเนินการในเรื่องการบันทึกข้อมูลและรายงานอย่างจริงจังในภาครัฐ จะมีก็แต่บริษัท หรือฟาร์มใหญ่ ๆ บางแห่ง ซึ่งที่จริงแล้วการบันทึกข้อมูล และรายงานทุกชนิดเป็นประโยชน์ต่อเจ้าของสัตว์ ผู้เกี่ยวข้องและหน่วยงานของรัฐเอง ผลประโยชน์ที่จะได้อย่างกว้างขวาง คือ การวางแผนเกี่ยวกับปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงของรัฐ การป้องกันและกำจัดโรค การปรับปรุงพันธุ์ ดังนั้นคอมพิวเตอร์ เป็นสิ่งจำเป็นและ จะต้องมีบทบาทอย่างยิ่ง

3. การพัฒนาบุคลากร

ในอนาคตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับงานปศุสัตว์ ควรจะมีความสามารถเฉพาะทางและแหล่งผลิตบุคลากร คือ คณะสัตวแพทย์ จะต้องมีการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของตลาด ทั้งทางด้านเทคนิควิชาการ และเทคนิคการบริหาร ทั้งในภาครัฐและเอกชน

ที่สำคัญที่สุด อาชีพการสัตวแพทย์เป็นอาชีพเฉพาะ จัดเป็นอาชีพการประกอบโรคศิลปะอาชีพหนึ่ง ซึ่งปรากฏอยู่ใน พระราชบัญญัติการแพทย์ พ.ศ. 2466 แต่ได้ถูกยกเลิกไป ดังนั้นในช่วง 10 ปีต่อจากปัจจุบัน และในอนาคต จะต้องดำเนินการให้อาชีพสัตวแพทย์เป็นอาชีพการประกอบโรคศิลปะดังเดิม

สรุป

กล่าวโดยสรุป สัตวแพทย์ในทศวรรษหน้า จะมีบทบาทสำคัญต่อการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาปรับใช้เพื่อการพัฒนาทางปศุสัตว์ อันจะเป็นผลต่อการกินดีอยู่ดีของประชาชน สร้างคุณภาพของประชากร ในประเทศ เป็นการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง

ผศ.สพ.ญ.วธธณดา สุจิตต์

พ.อ.สมศักดิ์ บวรสิน